

COMITETUL PENTRU DREPTURILE COPILULUI

Sesiunea a cincizecea

ANALIZA RAPOARTELOR PREZENTATE DE STATELE PĂRȚI ÎN BAZA ARTICOLULUI 44 AL CONVENȚIEI

Observații concludente: Republica Moldova

1. Comitetul a analizat varianta combinată a celui de-al doilea și al treilea raport periodic al Republicii Moldova (CRC/C/MDA/3) în cadrul întrunirii a 1382-a și a 1383-a (vezi CRC/C/SR.1382 și CRC/C/SR.1383) din 20 ianuarie 2009 și a adoptat, la cea de-a 1398-a întrunire din 30 ianuarie 2009, următoarele observații concludente.

A. Introducere

2. Comitetul avizează favorabil prezentarea celui de-al doilea și al treilea raport periodic al Statului parte, precum și a răspunsurilor în formă scrisă la lista întrebărilor (CRC/C/MDA/Q/3/Add.1). Comitetul de asemenea salută dialogul constructiv purtat cu delegația multi-sectorială de nivel înalt.

3. Comitetul reamintește Statului parte că aceste observații concludente trebuie citite în corelație cu observațiile sale concludente adoptate la 30 ianuarie 2009 cu privire la raportul inițial al statului parte asupra Protocolului Opțional privind implicarea copiilor în conflicte armate (CRC/C/MDA/OPAC/CO/1).

B. Măsuri ulterioare și progresele înregistrate de Statul parte

4. Comitetul apreciază adoptarea multor măsuri legislative și altor măsuri luate în scopul implementării Convenției, inclusiv:

- (a) crearea în anul 2007 a Ministerului Protecției Sociale, Familiei și Copilului;
- (b) aprobarea Strategiei Naționale privind protecția copilului și familiei, care definește prioritățile pentru protecția copilului pentru perioada anilor 2003-2008;
- (c) constituirea în anul 2005 a rețelei serviciilor de sănătate prietenoase tinerilor; și
- (d) aprobarea Strategiei și Planul Național de Acțiuni „Educație pentru Toți” pentru perioada anilor 2004-2008.

5. Comitetul de asemenea apreciază faptul că, după analiza celui de-al doilea raport din 2002, Statul parte a ratificat sau a aderat, printre altele, la următoarele:

- (a) cele două Protocoale Opționale ale Pactului cu privire la drepturile civile și politice din 23 ianuarie 2008 și, respectiv, 20 septembrie 2006;

- (b) Protocolul Opțional al Convenției privind protecția persoanelor împotriva torturii și altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante, din 24 iulie 2006;
- (c) Protocolul Opțional al Convenției cu privire la eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei, din 28 februarie 2006; și
- (d) Convenția ONU împotriva Crimei organizate transnaționale și Protocolul privind prevenirea, reprimarea și pedepsirea traficului de persoane, în special al femeilor și copiilor, din 16 septembrie 2005.

C. Factorii și dificultățile care împiedică aplicarea Convenției

6. Comitetul menționează că Statul parte s-a confruntat cu probleme economice și sociale semnificative în ultimii câțiva ani cauzate de tranziția la economia de piață, inclusiv creșterea șomajului, sărăciei și corupției, care au avut un impact sever asupra copiilor din păturile cele mai vulnerabile ale populației.

D. Domenii principale de interes și recomandări

1. Măsuri generale de aplicare (articolele 4, 42 și 44, alineatul 6 al Convenției)

7. Comitetul menționează că au fost adresate câteva probleme și recomandări deduse în baza analizei raportului inițial al Statului parte (CRC/C/28/Add.19), inclusiv prin implementarea mai multor proiecte referitor la recomandările Comitetului cu privire la prevenirea instituționalizării, îmbunătățirea serviciilor de asistență socială pentru familiile vulnerabile cu copii în situații de risc și reintegrarea copiilor în familii și comunități. Totuși, Comitetul regretă că unele din preocupările și recomandările sale, inclusiv cele cu privire la astfel de probleme ca alocarea de resurse, munca copiilor și justiția juvenilă, nu au fost abordate sau implementate în mod corespunzător.

8. Comitetul îndeamnă Statul parte să ia toate măsurile necesare pentru a aplica recomandările din observațiile concludente ale raportului inițial care nu au fost încă realizate sau nu au fost realizate suficient.

Legislația

9. Deși Comitetul menționează eforturile depuse de Statul parte pentru armonizarea legislației în scopul asigurării unei coerențe mai mari cu Convenția, în special modificarea prevederilor Codului familiei și ale Codului civil, el mai rămâne încă preocupat de lipsa de resurse pentru aplicarea eficientă a acestor legi.

10. Comitetul recomandă Statului parte să continue armonizarea legislației cu principiile și prevederile Convenției și să aloce resurse financiare și umane adecvate pentru susținerea aplicării legislației relevante.

Coordonarea

11. Luând cunoștință de crearea Ministerului Protecției Sociale, Familie și Copilului, responsabil de protejarea drepturilor familiei și copiilor, Comitetul totuși este îngrijorat de faptul că între ministere, precum și între autoritățile locale și naționale, există domenii de suprapunere și dublare în procesul de coordonarea a activităților și responsabilităților în ceea ce privește protecția drepturilor copiilor.

12. **Comitetul recomandă ca Statul parte să întreprindă pașii necesari pentru asigurarea unei coordonări eficiente, în special între ministere și agenții, cu scopul de a îmbunătăți coordonarea și implementarea strategiilor și programelor de acțiuni cu privire la protecția copiilor. În continuare, Comitetul îndeamnă Statul parte să analizeze strategiile de îmbunătățire a eficacității instituțiilor naționale și locale din domeniul protecției drepturilor copiilor.**

Planul național de acțiuni

13. Comitetul menționează că noua Strategie Națională pentru Dezvoltare (2008-2011) nu se referă în mod special la sărăcia în rândul copiilor și la faptul că acestei probleme i-a fost acordată o prioritate mai mică în această strategie. Comitetul este preocupat de faptul că impactul multor strategii de protecție a drepturilor copiilor, inclusiv Strategia națională privind protecția copiilor și familiei, este încă destul de limitat din cauza suportului financiar necorespunzător alocat din bugetul de stat.

14. **Comitetul recomandă ca Statul parte să ia în considerare aplicarea măsurilor de prevenire a sărăciei copiilor prin intermediul Strategiei Naționale de Dezvoltare. Comitetul îndeamnă Statul parte ca, la implementarea Strategiei naționale privind protecția copiilor și familiei, să ia în considerare, printre altele, Declarația și Planul de Acțiuni „O lume demnă pentru copii” adoptată la sesiunea specială a Adunării Generale în mai 2002 și revizuirea acestuia de la mijloc de termen din anul 2007. Statul parte trebuie, de asemenea, să ia toate măsurile necesare pentru a asigura alocarea unor fonduri direcționate și adecvate din buget și a oferi resursele profesionale și mecanisme de monitorizare și evaluare întru implementarea deplină a planului de acțiuni pentru a evalua cu regularitate progresele realizate și a identifica neajunsurile posibile.**

Monitorizare independentă

15. Comitetul salută numirea unui ombudsman pentru copii (Avocat al Copiilor) și menționează că, în conformitate cu Principiile Convenției de la Paris, Avocatul Copiilor este împuternicit să investigheze plângerile primite din partea copiilor și să acționeze din propria inițiativă.

16. **Comitetul recomandă Statului parte să ia măsurile necesare pentru a asigura că Avocatul Copiilor deține resurse umane și financiare adecvate pentru executarea cu succes a mandatului său și că acest mandat trebuie să includă și responsabilitatea de a monitoriza implementarea Convenției. În acest sens, Comitetul atrage atenția Statului parte la comentariul său general nr. 2 (2002) cu privire la rolul instituțiilor naționale independente din domeniul drepturilor omului în promovarea și protecția drepturilor copilului.**

Alocarea de resurse

17. Comitetul își exprimă preocuparea cu privire la faptul că alocațiile bugetare pentru copii, în special pentru copiii din localitățile rurale, nu sunt suficiente și că, deseori, resursele alocate nu corespund necesităților identificate.

18. **Comitetul recomandă insistent Statului parte să majoreze în continuare alocațiile bugetare pentru aplicarea drepturilor recunoscute în Convenție, să asigure o distribuție mai echilibrată a resurselor în întreaga țară și să determine alocațiile bugetare prioritare pentru a asigura aplicarea drepturilor tuturor copiilor, inclusiv a celor din grupurile social-vulnerabile, în conformitate cu articolul 4 al Convenției. În acest sens, Comitetul recomandă Statului parte să ia în considerare recomandările sale, luate după Discuțiile Generale din 2007 cu privire la „Resursele pentru Protecția Drepturilor Copilului - Responsabilitatea Statelor”.**

Colectarea datelor

19. Comitetul își reiterează preocuparea sa cu privire la faptul că colectarea de date nu este suficient de dezvoltată și nu este dezagregată pentru toate domeniile cuprinse în Convenție. În continuare, menționează că datele disponibile cu privire la drepturile copiilor nu sunt folosite în mod adecvat pentru a evalua progresul și ca bază pentru elaborarea politicilor în domeniul drepturilor copiilor.

20. **Comitetul recomandă Statului parte:**

- (a) **să-și consolideze mecanismele pentru colectarea și analiza sistematică a datelor dezagregate pe sex, vârstă și localitate geografic, printre alte lucruri, cu privire la toate persoanele sub vârsta de 18 ani în toate domeniile prevăzute de Convenție;**
- (b) **să folosească acești indicatori și date în mod eficient pentru elaborarea și evaluarea politicilor și programelor de implementare și monitorizare a Convenției; și**
- (c) **să ceară asistență tehnică din partea UNICEF și Fondului ONU pentru Populație (UNFPA) în acest sens.**

Diseminarea Convenției și instruirea

21. Luând cunoștință de eforturile Statului parte de a îmbunătăți, cu suport internațional, precum și suport din partea UNICEF și a mai multor ONG-uri, instruirea specialiștilor din domeniul ocrotirii sănătății, asistențelor social și altor specialiști ce lucrează cu copiii, totuși Comitetul este preocupat de lipsa de informații despre diseminarea Convenției și informarea agențiilor guvernamentale, societății civile, și organelor de informare în masă despre principiile și prevederile acesteia. Comitetul, de asemenea, se arată preocupat de insuficiența instruirilor în domeniul drepturilor omului, inclusiv a instruirilor în domeniul drepturilor copiilor, oferite personalului instanțelor de judecată, personalului medical și altor grupuri profesionale relevante.

22. **Comitetul recomandă Statului parte să depună eforturi, în cooperare cu ONG-urile locale și alți parteneri, pentru a disemina în mod sistematic informații despre Convenție în rândul copiilor, părinților, organizațiilor societății civile, agențiilor guvernamentale și instituțiilor media, și pentru a oferi tuturor grupurilor profesionale relevante instruire permanente și focusate pe problema drepturilor omului, în general, și a prevederilor și principiilor Convenției, în special.**

Cooperarea cu societatea civilă

23. Comitetul salută participarea activă a comunității ONG-urilor la prestarea serviciilor sociale familiilor, precum și colaborarea între instituțiile guvernamentale și ONG-urilor, inclusiv prin colaborarea în domeniul justiției juvenile.

24. **Comitetul accentuează rolul important pe care îl are societatea civilă ca partener la implementarea prevederilor Convenției și recomandă Statului parte să continue susținerea materială și financiară a ONG-urilor specializate în domeniul protecției și promovării drepturilor copiilor. În continuare, Comitetul îndeamnă Statul parte să asigure faptul că contribuțiile organizațiilor societății civile sunt luate în considerare la realizarea reformelor legislative, administrative și de politici.**

2. Principii generale (art. 2, 3, 6 și 12 ale Convenției)

Ne-discriminarea

25. Comitetul este îngrijorat de faptul că, în pofida garanțiilor legislative împotriva discriminării, principiul nediscriminării nu este pe deplin respectat în practică și că copiii din familiile social-vulnerabile, copiii cu dezabilități, copiii cu HIV/SIDA sau copiii care aparțin diferitor grupuri etnice sau de orientări religioase diferite pot să se confrunte cu fenomenul discriminării. Comitetul este în continuare preocupat de faptul că copiii romi sunt încă victime ale tratamentului discriminatoriu, aceștia având acces redus la educație, servicii de ocrotire a sănătății și condiții adecvate de trai. Mai mult, Comitetul menționează că, deși schema asigurărilor naționale medicale este prevăzută pentru asistarea copiilor din familiile sărace sau familiile cu nevoi speciale, aceste familii nu se bucură de acces egal la serviciile de ocrotire a sănătății.

26. Comitetul recomandă Statului parte să monitorizeze și să asigure conformitatea deplină cu articolul 2 al Convenției și să asigure aplicarea legilor existente, care garantează principiul nediscriminării privitor la copiii din familiile social-vulnerabile, copiii cu dezabilități, copiii cu HIV/SIDA sau copiii din diferite grupe etnice sau religioase.

Cele mai bune interese ale copilului

27. Comitetul menționează faptul că Codul familiei și Codul de procedură penală prevede asigurarea celor mai bune interese ale copiilor și că instituțiile de stat sunt obligate să le ia în considerație în procesul de luare a deciziilor referitor la problemele acestora. Comitetul, de asemenea, menționează existența comitetelor copiilor în școli, a Parlamentului Copiilor și a posibilității copiilor de a fi membri asociați ai ONG-urilor din domeniul protecției drepturilor copiilor. Totuși, Comitetul este preocupat de implementarea insuficientă în practică a principiului interesului superior al copilului, în special din domeniul judiciar, legislativ și administrativ.

28. Comitetul recomandă Statului parte să ia toate măsurile necesare pentru a asigura respectarea prioritară a principiului interesului superior al copilului, în conformitate cu articolul 3 al Convenției, și incorporarea acestuia în toate prevederile legale, hotărârile judiciare și administrative, proiectele, programele și serviciile care au impact asupra copiilor. În acest scop, Statul parte trebuie să ia măsurile necesare pentru sporirea conștientizării privind aplicarea practică a acestui principiu.

Dreptul la viață, supraviețuire și dezvoltare

29. Comitetul a salutat progresul înregistrat de Statul parte în reducerea ratei mortalității infantile în 2007, precum și cooperarea între autoritățile din domeniul ocrotirii sănătății ale Moldovei și Transnistriei cu privire la această problemă. Totuși, Comitetul rămâne preocupat de lipsa unor informații corespunzătoare cu privire la mortalitatea infantilă în rândul romilor și regretă lipsa de cooperare între Statul parte și autoritățile transnistrene în alte domenii relevante pentru bunăstarea și dezvoltarea copiilor.

30. Comitetul recomandă ca informațiile cu privire la ratele mortalității infantile în rândul romilor să fie oferite în regim de urgență și să fie utilizate ca bază pentru elaborarea și implementarea programelor de micșorare a ratelor mortalității infantile în rândul romilor. În continuare, Comitetul încurajează Statul parte să continue cooperarea cu autoritățile transnistrene în alte domenii cu scopul de a îmbunătăți situația copiilor din regiunea respectivă.

Respectarea opiniilor copiilor

31. Comitetul salută eforturile Statului parte cu privire la promovarea respectului față de părerile copiilor, printre altele, prin prevederile Codului Familiei, oferind copiilor dreptul de a-și exprima opiniile cu privire la problemele de familie care le afectează interesele, și a se face auziți în cadrul procedurilor legale sau administrative. Totuși, Comitetul rămâne preocupat de faptul că acest

principiu nu este respectat în mod corespunzător în familii, școli și alte instituții pentru copii și în cadrul comunității, precum și de faptul că de acest principiu nu se ține cont în timpul procedurilor administrative și judiciare sau la elaborarea și implementarea politicilor și programelor.

32. Comitetul recomandă concentrarea unor eforturi ulterioare pentru asigurarea implementării principiului de respectare a opiniilor copilului. În acest sens, atenție deosebită trebuie acordată dreptului fiecărui copil de a fi auzit în familie, la școală, în cadrul altor instituții și organe, și în întreaga societate, acordând atenție specială grupurilor social-vulnerabile și minorităților. Acest drept trebuie inclus în toate procedurile administrative și judiciare, legi, politici și programe ce țin de problemele copiilor.

3. Drepturile și libertățile civile (articolele 7, 8, 13-17, 19 și 37(a) ale Convenției)

Accesul la informații relevante

33. Comitetul menționează cu satisfacție accesul îmbunătățit la informații oferit copiilor de către Statul parte. Cu toate acestea, Comitetul este îngrijorat de faptul că nu se acordă atenția cuvenită necesității de diversificare suplimentară a surselor și mijloacelor de informație pentru asigurarea dreptului de acces la informații relevante.

34. **Comitetul recomandă ca Statul parte să examineze strategiile de diversificare a surselor și mijloacelor de diseminare a informației copiilor în conformitate cu articolul 17 al Convenției. Comitetul mai recomandă și faptul ca, în conformitate cu articolul 17 al Convenției, Statul parte să încurajeze elaborarea instrucțiunilor relevante pentru protejarea copiilor de la informațiile sau materialele care dăunează bunăstării lor.**

Tortura sau alte tratamente crude, inumane sau degradante

35. Salutând eforturile Statului parte de a soluționa fenomenul de tortură și alte tratamente crude, inumane și degradante din instituțiile penitenciare, Comitetul este îngrijorat de numărul mic de anchete penale conduse de Procuratură în astfel de cazuri.

36. **Comitetul recomandă ca Statul parte să implementeze strategii pentru o protecție sporită a copiilor, victime ale torturii sau ale altor tratamente crude, inumane sau degradante și să asigure investigarea sistematică și de rutină și urmărirea penală a cazurilor raportate.**

Pedeapsa corporală

37. Comitetul este preocupat de rapoarte, precum că pedeapsa corporală este un fenomen obișnuit în condițiile casnice și că aceasta este utilizată în mod frecvent în școală pentru a disciplina copiii. Comitetul regretă, de asemenea, absența statisticilor oficiale cu privire la pedeapsa corporală aplicată copiilor de către părinți.

38. **În conformitate cu Comentariul general al Comitetului nr. 8 cu privire la dreptul copilului la protecție împotriva pedepsei corporale sau altor forme crude sau degradante de pedepsire, Comitetul recomandă ca Statul parte să pună în aplicare interdicția legislativă privind pedeapsa corporală în toate instituțiile, inclusiv prin campanii de informare orientate către familii, sistemul școlar și alte instituții educaționale.**

Acțiuni realizate după Studiul ONU cu privire la violența împotriva copiilor

39. **Cu referire la Studiul Secretarului General al Națiunilor Unite cu privire la violența împotriva copiilor (A/61/299), Comitetul recomandă Statului parte să:**

- a) **întreprindă toate măsurile necesare pentru implementarea recomandărilor conținute în raportul expertului independent al Studiului Națiunilor Unite cu privire la violența împotriva copiilor, ținând cont și de rezultatele finale și recomandările Conferinței regionale pentru Europa și Asia Centrală care a avut loc la Ljubljana, Slovenia între 5-7 iulie 2005. În special, Comitetul recomandă ca Statul parte să atragă o atenție specială următoarelor recomandări:**
 - (i) **interzicerea tuturor tipurilor de violență împotriva copiilor;**
 - (ii) **promovarea valorilor nonviolente și informarea;**
 - (iii) **oferirea de servicii de recuperare și reintegrare socială;**
 - (iv) **dezvoltarea și implementarea colectării sistematice a informațiilor la nivel național și realizarea cercetărilor;**
- b) **utilizeze aceste recomandări în calitate de instrument pentru acționarea în parteneriat cu societatea civilă și, în special, cu implicarea copiilor pentru asigurarea faptului că orice copil este protejat împotriva oricăror forme de violență fizică, sexuală și psihologică și să întreprindă cât mai repede acțiuni concrete și, acolo unde e cazul, urgente de prevenire și răspuns la o astfel de violență și abuz; și**
- c) **ceară asistență tehnică de la UNICEF, OHCHR (OÎCDO), WHO (OMS) și alte agenții relevante, printre altele ILO (OIM), UNESCO, UNHCR, cât și ONG-urile partenere din acest context.**

4. Mediul familial și îngrijirea alternativă

(articolele 5, 18, paragrafele 1-2, 9-11, 19-21, 25, 27, paragraful 4, și 39 ale Convenției)

Mediul familial

40. **Comitetul salută adoptarea de către Statul parte a măsurilor de susținere a familiei, inclusiv creșterea numărului de centre care oferă servicii sociale la nivel de comunitate pentru familiile cu copii și Legea cu privire la ajutorul social care prevede un suport financiar mărit pentru copiii cu dizabilități. Totuși, Comitetul este îngrijorat de faptul că un număr mare de copii rămân sub pragul minim de sărăcie.**

41. **Comitetul recomandă ca Statul parte să extindă susținerea pe care o acordă familiilor aplicând integral legile în vigoare care prevăd susținerea financiară a familiilor vulnerabile, realizând o evaluare cuprinzătoare a domeniilor în care familiile sunt în special vulnerabile, implementând strategii de remediere adecvate, alocând resursele necesare și extinzând serviciile sociale la nivel local prin inițierea programelor de instruire a părinților.**

Familiile afectate de migrație

42. **Comitetul menționează cu îngrijorare numărul mare de copii afectați de migrația unuia sau ambilor părinți în căutare de posibilități mai bune de angajare în câmpul muncii de peste hotare și efectele negative ale acestei migrații asupra copiilor. În special, Comitetul este preocupat de faptul că copiii lăsați în custodia îngrijitorilor, *în locul părinților*, nu primesc întotdeauna educația și susținerea morală de care au nevoie, de faptul că aceștia sunt neglijați, forțați să-și asume responsabilități de oameni maturi și sunt mai susceptibili de a deveni exploatați sau delincvenți juvenili. Comitetul este,**

de asemenea, îngrijorat de faptul că programele de instruire pentru părinții din familiile vulnerabile nu au fost inițiate și finanțate de către autoritățile naționale și locale din Republica Moldova.

43. Comitetul recomandă ca Statul parte, având în vedere recomandările UNICEF conținute în Raportul de studiu intitulat *Situația copiilor rămași fără îngrijire părintească în urma migrației*, să:

- (a) implementeze măsuri cuprinzătoare care să abordeze cauzele de bază ale migrației economice; și**
- (b) să implementeze măsuri pentru atenuarea efectelor migrației asupra bunăstării copiilor afectați, inclusiv mai ales prin oferirea de sprijin la nivel local, instruirea îngrijitorilor și printr-o susținere socială și psihologică îmbunătățită a copiilor afectați.**

Copiii privați de mediul familial

44. Comitetul ia cunoștință de aprobarea Strategiei Naționale și a Planului de Acțiuni cu privire la reformarea sistemului de îngrijire rezidențială a copilului (2007-2012), cât și implementarea în unele raioane a sistemului model de „prevenire a instituționalizării”. Cu toate acestea, Comitetul exprimă îngrijorări serioase cu privire la numărul mare de copii instituționalizați, mulți dintre aceștia nefiind orfani. Acesta mai atrage atenția cu îngrijorare și la faptul că copiii din acele instituții sunt deseori neglijați și tratați prost și nu li se oferă îngrijirea potrivită și serviciile de bază corespunzătoare din cauza lipsei de resurse. Comitetul mai este îngrijorat și de dificultățile cu care se confruntă copiii care părăsesc instituțiile de îngrijire la 16 ani, în special cele legate de dreptul lor de acces la educație și la un nivel de viață adecvat.

45. Comitetul recomandă ca Statul parte să:

- (a) Strategia Națională și Planul de Acțiuni cu privire la reformarea sistemului de îngrijire rezidențială a copilului (2007-2012), alocând resursele financiare și umane necesare;**
- (b) elaboreze programe și politici de prevenire a instituționalizării copiilor, *printre altele* prin oferirea de suport și recomandări celor mai vulnerabile familii, prin elaborarea, finanțarea și furnizarea de programe de instruire a părinților pentru părinții din familiile vulnerabile și prin efectuarea de campanii de informare;**
- (c) consolideze acțiunile de progresare către deinstituționalizare, în același timp asigurând faptul că alternativele instituționalizării, așa ca susținerea familiilor și extinderea rețelei de asistență parentală, sunt dezvoltate, și să aplice acele acțiuni pe teritoriul întregii țări;**
- (d) asigure oferirea instruirii pentru personalul implicat în îngrijire atât în instituții, cât și în aranjamentele de îngrijire alternativă;**
- (e) stabilească standarde clare pentru instituțiile existente și să asigure revizuirea periodică a plasării copiilor, în conformitate cu articolul 25 al Convenției și recomandările adoptate după Ziua Discuțiilor Generale cu privire la copiii rămași fără îngrijirea părintească în 2005;**
- (f) asigure supravegherea ulterioară corespunzătoare și suport și servicii de reintegrare pentru copiii care părăsesc instituțiile de îngrijire; și**

- (g) stabilească mecanisme eficiente de primire și adresare a plângerilor de la copiii aflați în îngrijire și să monitorizeze standardele de îngrijire.

Adopția

46. Comitetul menționează adoptarea legislației cu privire la adopție orientată către asigurarea compatibilității cu standardele internaționale. Cu toate acestea, Comitetul regretă lipsa de informații corespunzătoare în legătură cu aspectele procedurale ale adopției, inclusiv măsurile de asigurare a supremației intereselor copilului, încât copiii adoptați după hotărârile Statului parte se bucură de protecție și standarde echivalente cu acele existente în adopțiile naționale și că, în cazul unei adopții interstatale, plasarea unui copil nu are ca rezultat câștiguri financiare improprii pentru cei implicați.

47. Comitetul recomandă ca Statul parte să includă în Raportul său periodic următor informații detaliate cu privire la aspectele procedurale și fundamentale ale Legii cu privire la adopție și în special măsura în care legislația în vigoare și practica sunt conforme cu articolul 21 al Convenției și art. 33 al Convenției de la Haga cu privire la protecția copiilor și cooperarea referitoare la adopția interstatală, 1993.

Abuzul și neglijarea

48. Deși Comitetul subliniază eforturile Statului parte de a ridica nivelul de conștientizare și de a reduce abuzul și neglijarea copiilor, precum și noua Lege cu privire la violența în familie, acesta rămâne îngrijorat de faptul că abuzul și neglijarea copiilor sunt răspândite pe larg. Comitetul atrage atenția cu îngrijorare la faptul că există doar un singur Centru Statal pentru protejarea victimelor abuzului și neglijării.

49. **Comitetul îndeamnă Statul parte să:**

- (a) **consolideze mecanismele de monitorizare a numărului de cazuri și a gradului de violență, neglijare și abuz sexual în familie;**
- (b) **asigure faptul că specialiștii care lucrează cu copiii (inclusiv profesorii, asistenții sociali, medicii, membri ai forțelor de ordine și ai organelor judecătorești) sunt instruiți în legătură cu obligația lor de a raporta și de a întreprinde acțiuni corespunzătoare în cazurile suspectate de violență domestică care afectează copiii;**
- (c) **îmbunătățească campaniile de informare a publicului și să ofere informații, recomandări și consultanță pentru părinți cu scopul, printre altele, de a preveni abuzul și neglijarea copiilor; și**
- (d) **îmbunătățească sprijinul oferit victimelor abuzului și neglijării pentru a asigura accesul lor la servicii corespunzătoare de reabilitare, consultanță și alte forme de reabilitare.**

5. Servicii de sănătate și asistență socială

(articolele 6, 18, par. 3, 23-24, 26 și 27, paragrafele 1-3, ale Convenției)

Copiii cu dizabilități

50. Comitetul menționează eforturile Statului parte îndreptate spre susținerea copiilor cu dizabilități, dar este îngrijorat de insuficiența persistentă a serviciilor educaționale, sociale și de sănătate pentru copiii cu dizabilități și familiile acestora în propriul lor mediu de trai. În special, Comitetul subliniază

faptul că există multe obstacole în asigurarea accesului egal la educație al copiilor cu dizabilități și datorită absenței abordărilor moderne a educației speciale și a instalațiilor speciale corespunzătoare în școli, mulți copii cu dizabilități mintale sau fizice sunt instituționalizați sau abandonează școală.

51. Comitetul recomandă ca Statul parte, în conformitate cu articolul 23 al Convenției și luând în considerare Comentariul General nr. 9 (CRC/C/GC/9), să continue să consolideze acțiunile de protejare și promovare a drepturilor copiilor cu dizabilități, *printre altele*:

- (a) prin elaborarea unei politici cuprinzătoare de ocrotire a copiilor cu dizabilități și pentru accesul egal al acestora la servicii sociale, educaționale și de altă natură;**
- (b) prin depunerea de eforturi mai mari de a definitiva resursele financiare și profesionale necesare, în special la nivel local și de a promova și lărgi programele de reabilitare la nivel de comunitate, inclusiv grupurile de suport parental;**
- (c) prin continuarea eforturilor de asigurare a faptului că copiii cu dizabilități, inclusiv cu dizabilități de dezvoltare medii și severe, au posibilitatea să-și exercite dreptul lor la educație în cea mai mare măsură posibilă;**
- (d) prin luarea de măsuri necesare pentru colectarea de date statistice exacte dezagregate pe copiii cu dizabilități;**
- (e) prin crearea unui sistem oficial de monitorizare a orfelinatelor pentru copii care să examineze îndeaproape implementarea dreptului la educație pentru copiii cu dizabilități mintale sau de altă natură, precum și prin asigurarea faptului că monitorizarea încurajează participarea organizațiilor societății civile și conține etape concrete de observare ulterioară a acțiunilor recomandate;**
- (f) prin oferirea de instruire pentru specialiștii care lucrează cu copiii cu dizabilități, precum profesorii, asistenții sociali și medicali;**
- (g) prin asigurarea implementării Regulilor Standard pentru egalarea oportunităților persoanelor cu dizabilități (Rezoluția 48/96 a Adunării Generale);**
- (h) prin monitorizarea și evaluarea calității serviciilor pentru copiii cu dizabilități și informarea cu privire la toate serviciile disponibile;**
- (i) prin examinarea ratificării Convenției cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități și Protocolului Opțional al acesteia;**
- (j) prin elaborarea și consolidarea programelor de depistare și intervenție timpurie.**

Sănătatea și serviciile de sănătate

52. Comitetul salută diversele măsuri întreprinse de către Statul parte în domeniul sănătății, inclusiv adoptarea asigurării obligatorii de asistență medicală pentru copiii sub 18 ani. De asemenea, Comitetul salută reducerea ratei de mortalitate infantilă în Statul parte pe durata perioadei de raportare. Cu toate acestea, Comitetul este preocupat de lipsa resurselor financiare la părinți și instituții medicale pentru îngrijirea sănătății copiilor, lipsa echipamentului necesar sau necorespunderea acestuia cu necesitățile pacienților, nerespectarea largă a standardelor de igienă adecvate, cât și nivelurile scăzute de instruire și numărul insuficient al personalului medical.

53. Comitetul recomandă ca Statul parte să:

- (a) implementeze integral Politica Națională de Sănătate;**
- (b) asigure accesul egal al copiilor și familiilor la schema de asigurare obligatorie de asistență medicală;**
- (c) elaboreze o politică cuprinzătoare cu privire la sănătatea mintală a copiilor și adolescenților, care să includă toate componentele obligatorii, după cum este recomandat de către OMS, *printre altele*, cu privire la promovarea sănătății mintale, prevenirea deficiențelor mintale în asistența primară, în serviciile de sănătate mintală de ambulatoriu sau staționar cu scopul de a reduce ratele de suicid, a controla comportamentele distructive și a preveni instituționalizarea; și**
- (d) asigure resursele corespunzătoare financiare și de altă natură pentru a susține furnizarea serviciilor de sănătate pentru copii.**

Sănătatea adolescenților

54. Comitetul salută adoptarea Strategiei Naționale de Sănătate Reproductivă (2005) pentru îmbunătățirea sănătății reproductive și sexuale a adolescenților și crearea Rețelei de Servicii de Sănătate pentru Adolescenți (2005). Comitetul este îngrijorat de absența unei strategii și al unui program eficient de promovare a sănătății tinerilor și a unei politici cuprinzătoare cu privire la sănătatea mintală a adolescenților și copiilor. Mai mult de atât, Comitetul atrage atenția cu îngrijorare la consumul mărit de alcool și abuzul de droguri printre adolescenți, la ratele înalte de gravidității la adolescente și avorturi, precum și la ratele de suicid.

55. Comitetul recomandă ca Statul parte să:

- (a) implementeze integral Strategia Națională de Sănătate Reproductivă;**
- (b) continue lărgirea Rețelei de Servicii de Sănătate pentru Adolescenți și să realizeze un studiu cuprinzător pentru a înțelege natura și mărimea problemelor de sănătate a adolescenților, cu participarea integrală a adolescenților;**
- (c) asigure faptul că adolescenții au acces la servicii de consiliere confidențiale și adaptate în funcție de vârstă și programe de instruire pentru dezvoltarea deprinderilor de viață;**
- (d) sporească eforturile în domeniul educației de sănătate reproductivă și sexuale a adolescenților pentru a reduce numărul de sarcini la adolescente și a elabora programe prietenoase copiilor pentru susținerea mamelor adolescente și copiilor acestora;**
- (e) elaboreze o strategie de educare și sensibilizare a publicului larg eficientă și care să țină cont de aspectele de gen, cu scopul reducerii numărului de sarcini la adolescente;**
- (f) implementeze măsuri de descurajare a consumului de alcool și droguri de către adolescenți, acordând o atenție specială adolescentelor gravide; și**

- (g) **întreprindă măsuri suplimentare, inclusiv alocarea de resurse umane și financiare corespunzătoare pentru a susține dezvoltarea de consiliere confidențială și care să țină cont de tineri, facilități de reabilitare și îngrijire, luând în considerație Comentariul general al Comitetului nr. 4 cu privire la sănătatea adolescenților (CRC/GC/C/2003/4).**

HIV/SIDA

56. Comitetul este profund îngrijorat de ratele crescânde ale infecțiilor transmise pe cale sexuală (ITS), inclusiv HIV/SIDA și lipsa de respect față de aspectul de confidențialitate în legătură cu statutul HIV al pacienților.

57. **Comitetul recomandă ca Statul parte să implementeze urgent o strategie cuprinzătoare pentru prevenirea și tratamentul ITS, în special HIV/SIDA, având în vedere Comentariul general al Comitetului nr. 3 cu privire la HIV/SIDA și drepturile copilului (CRC/GC/C/2003/3). În această privință, Statul parte este încurajat să implice adolescenți în elaborarea și implementarea de strategii adecvate, să furnizeze resursele corespunzătoare pentru educația adolescenților cu privire la ITS, în special HIV/SIDA, și să ia în considerație educația de la egal la egal în calitate de component integral al strategiilor sale.**

Nivelul de trai adecvat

58. Comitetul rămâne îngrijorat de persistența unei sărăcii răspândite pe larg în Statul parte și menționează că copiii constituie 28 de procente din populația care trăiește în sărăcie. Comitetul mai e îngrijorat de faptul că rata sărăciei printre copii a crescut în perioada de raportare, astfel afectând nivelul de trai general al copiilor.

59. **Comitetul recomandă ca Statul parte să întreprindă măsuri pentru îmbunătățirea nivelului de trai al copiilor. În această privință, Comitetul subliniază necesitatea consolidării capacităților autorităților publice centrale și locale în domeniul prestării servicii sociale corespunzătoare, acordând o atenție deosebită copiilor care trăiesc în sărăcie în localitățile îndepărtate.**

6. Educația, timpul liber și activitățile culturale (articolele 28, 29 și 31 ale Convenției)

Educația, inclusiv instruirea profesională și îndrumarea

60. Comitetul menționează faptul că Statul parte a adoptat Strategia și Planul de Acțiuni Național cu privire la educația pentru toți (2004-2008) și că un nou curriculum este în curs de implementare. Comitetul rămâne îngrijorat, totuși, de faptul că rata netă de înrolare este în scădere în ultimii câțiva ani și că accesul la educație este, într-o mare măsură, dependent de situația economică a familiei. De asemenea, Comitetul este preocupat de calitatea scăzută a educației, infrastructura școlară inadecvată, și de faptul că copiii din familiile care trăiesc în sărăcie tind să frecventeze școala mai târziu și să o abandoneze mai repede.

61. **Comitetul recomandă ca Statul parte să:**

- (a) **ia măsuri de abordare a cauzelor de bază de scădere a ratelor de înrolare în instituțiile școlare;**
- (b) **întocmească și să implementeze strategii de asigurare a accesului egal la educație pentru toți copiii, indiferent de situația lor economică;**

- (c) **ia măsuri de îmbunătățire a calității educației, în special prin angajarea sporită a profesorilor, prin introducerea de instruire și metode de instruire interactive, prin asigurarea faptului că școlile sunt utilizate mai bine, prin îmbunătățirea instruirii profesorilor și asigurarea implicării active a profesorilor în procesele reformei educaționale;**
- (d) **includă obiectul de educație în domeniul drepturilor omului în programele școlare de la toate nivelurile; și**
- (e) **să asigure faptul că educația și instruirea profesională sunt mai accesibile pentru copiii care doresc să obțină meserii practice, inclusiv pentru copiii care nu au finalizat educația primară sau secundară.**

62. Comitetul este îngrijorat de faptul că ratele de înrolare a copiilor romi sunt mai scăzute decât cele ale copiilor de alte etnii la toate nivelurile educaționale, că un număr semnificativ de copii romi nu frecventează școala primară în comparație cu copiii de alte etnii și de faptul că doar jumătate din copiii romi frecventează școala secundară. De asemenea, Comitetul este preocupat de posibilitățile limitate de instruire în limba romă.

63. **Comitetul recomandă ca Statul parte să:**

- (a) **întreprindă măsuri de eliminare a disparităților etnice în procesul de acces la educație;**
- (b) **elaboreze și să implementeze strategii și programe care să asigure accesul la educația de bază pentru copiii romi;**
- (c) **asigure faptul că există măsuri de precauție adecvate pentru a garanta faptul că copiii romi beneficiază la maxim de dreptul la educație.**

7. Măsurile de protecție speciale (articolele 22, 30, 32-36, 37 (b)-(d), și 38-40 ale Convenției)

Exploatarea economică, inclusiv munca copilului

64. Comitetul atrage atenția asupra faptului că în pofida măsurilor legislative și de altă natură întreprinse de către Statul parte pentru prevenirea și combaterea muncii copilului, măsurile de protecție prevăzute de lege nu sunt aplicate sistematic. Mai mult, cu toate că apreciază informațiile suplimentare furnizate de către Statul parte, Comitetul regretă lipsa de informații corespunzătoare care să fie dezagregate pe munca copilului.

65. **Comitetul recomandă ca Statul parte, în conformitate cu articolul 32 al Convenției și cu Convenția OIM nr. 82 cu privire la interzicerea și acțiunea imediată pentru eliminarea celor mai grave forme ale muncii copilului:**

- (a) **să realizeze un studiu național cuprinzător referitor la numărul, compoziția și caracteristicile copiilor care lucrează pentru elaborarea și implementarea de strategii și politici cuprinzătoare de abordare a cauzelor fenomenului cu scopul de a îmbunătăți prevenirea și, acolo unde copiii sunt angajați legal, de a asigura faptul că aceștia nu sunt exploatați și că munca lor este în conformitate cu standardele internaționale; și**

- (b) să stabilească, dacă este necesar, legături de cooperare cu ILO-IPEC și UNICEF în această privință.

Copiii străzii

66. Comitetul atrage atenția că Statul parte a întreprins careva măsuri pentru a rezolva situația copiilor care trăiesc sau muncesc în stradă. Cu toate acestea, Comitetul este preocupat de absența informațiilor detaliate cu privire la numărul acestor copii.

67. **Comitetul recomandă ca Statul parte să:**

- (a) **întreprindă toate măsurile necesare de asigurare a faptului că copiii care lucrează sau trăiesc în stradă au acces egal la serviciile sociale și de altă natură, inclusiv asigurarea îngrijirii medicale; și**
- (b) **elaboreze strategii eficiente pentru abordarea cauzelor esențiale ale situației copiilor străzii și să sporească cunoașterea de către aceștia a drepturilor lor.**

Traficul de ființe umane

68. Comitetul menționează că Statul parte a întreprins careva măsuri pentru combaterea traficului de ființe umane și pentru oferirea de ajutor victimelor traficului, așa ca adoptarea Planului Național de prevenire și combatere a traficului de ființe umane. Totuși, comitetul este preocupat de prevalența traficului de copii cu scopul, *printre altele*, de exploatare economică și sexuală.

69. **Comitetul recomandă ca Statul parte să:**

- (a) **implementeze integral Planul Național de prevenire și combatere a traficului de ființe umane pentru a proteja copiii împotriva traficului de ființe umane;**
- (b) **consolideze măsurile pentru protejarea copiilor care sunt victime ale exploatării sexuale, inclusiv ale traficului de ființe și activității de sex comercial, și să aducă persoanele care comit infracțiuni de abuz sexual și exploatare în fața justiției;**
- (c) **instruiască oficialii din organele de ocrotire a ordinii de drept despre modul în care să primească, să monitorizeze și să investigheze plângerile de o manieră confidențială și care să țină cont de copil;**
- (d) **implementeze politici și programe corespunzătoare pentru prevenirea, restabilirea și reintegrarea socială a victimelor copii, în conformitate cu documentele finale adoptate la primul, al doilea și al treilea Congres Mondial împotriva exploatării sexuale comerciale a copiilor din 1996, 2001 și 2008;**
- (e) **stabilească în funcție de priorități reabilitarea copiilor, victime ale traficului de ființe umane și să asigure faptul că le este oferită educație, instruire, cât și asistență și consiliere psihologică; și**
- (f) **negocieze acorduri bilaterale și multilaterale cu țările implicate, inclusiv țările vecine, pentru a preveni vinderea, traficul și răpirea copiilor și să elaboreze planuri de acțiuni comune între și dintre țările implicate.**

Liniile telefonice de asistență

70. Comitetul menționează faptul că Statul parte nu a înființat încă o linie telefonică gratuită de asistență, 24/24, pentru copii, care să fie accesibilă în toată țara.

71. Comitetul recomandă ca Statul parte să furnizeze resursele financiare și alt tip de sprijin pentru instalarea și menținerea unei linii telefonice cu număr gratuit, format din trei cifre, 24/24, pentru ajutorul copiilor victime. În această privință, Comitetul recomandă de asemenea ca Statul parte să asigure faptul că copiii sunt informați și pot accesa linia telefonică de asistență. Mai mult, Statul parte este încurajat să faciliteze colaborarea liniei telefonice de asistență cu ONG-urile orientate către copii și Poliția, precum și cu asistenții sociali. De asemenea, comitetul recomandă ca linia telefonică de asistență să conțină și funcția de detectare lucru în teren cu cei mai vulnerabili și marginalizați copii și ca Statul parte să aloce fonduri pentru furnizarea de servicii în mod special în localitățile îndepărtate.

Administrarea justiției juvenile

72. Comitetul salută numărul de realizări ale Statului parte în domeniul justiției juvenile, inclusiv accesul sporit la educație al copiilor în detenție. Cu toate acestea, Comitetul este îngrijorat de faptul că nu există proceduri alternative la privarea de libertate, că copii găsiți vinovați de crime sunt ținuti sub strajă în instituțiile penitenciare pentru adulți, că pedepsele pentru crime grave sunt încă destul de mari, că detenția înainte procesul de judecată rămâne abuzivă și de faptul că dreptul la un proces echitabil este încălcat în mod frecvent.

73. Comitetul reiterează recomandarea sa anterioară (CRC/C/15/Add192) ca Statul parte să instituie un sistem aparte de justiție juvenilă care să corespundă integral Convenției. În plus, Comitetul recomandă ca Statul parte, având în vedere Comentariul general nr. 10 cu privire la drepturile copiilor în justiția juvenilă (CRC/C/GC/10) și Recomandările Națiunilor Unite cu privire la justiție în probleme ce implică copii victime și martori ai crimelor (Rezoluția 2005/20 a Consiliului Economic și Social):

- (a) să examineze instituirea de instanțe judecătorești pe probleme juvenile și să numească judecători instruiți pe probleme juvenile în toate regiunile Statului parte;
- (b) să asigure faptul că toți specialiștii implicați în sistemul de justiție juvenilă sunt instruiți cu privire la standardele internaționale relevante;
- (c) să examineze posibilitatea de introducere a alternativelor la privarea de libertate, așa ca înlocuirea răspunderii penale cu forme alternative de ispășire a pedepsei, reconcilierea și medierea;
- (d) să considere privarea de libertate doar ca o măsură de ultimă instanță și pentru cea mai mică perioadă posibilă de timp;
- (e) să protejeze drepturile copiilor privați de libertate și să monitorizeze condițiile lor de detenție;
- (f) să asigure faptul că copiii mențin regulat contactul cu familiile lor atât timp cât se află în sistemul de justiție juvenilă;
- (g) să asigure faptul că revizuirea perioadei de detenție se face în mod regulat cu scopul de reducere a acesteia;

- (h) să adopte o abordare unitară a soluționării problemei de infracțiune juvenilă (de exemplu, prin abordarea factorilor sociali care stau la baza acesteia), abordare pentru care se pledează în Convenție;
- (i) să ofere copiilor servicii de bază (așa ca școlarizare sau servicii de îngrijire a sănătății), cât și ajutor juridic sau de altă natură la o etapă timpurie a procedurii legale);
- (j) să stabilească un sistem accesibil, independent și care să țină cont de copii pentru primirea și procesarea plângerilor făcute de către copii și să investigheze, să întenteze dosar penal și să pedepsească cazurile de infracțiuni comise de către personalul organelor de ocrotire a ordinii de drept și gardienii închisorilor; și
- (k) să solicite ajutor tehnic suplimentar în domeniul justiției juvenile și instruire a poliției de la Comitetul interdepartamental al ONU cu privire la justiția juvenilă.

8. Ratificarea instrumentelor internaționale în domeniul drepturilor omului

74. Comitetul încurajează Statul parte să examineze ratificarea instrumentelor internaționale în domeniul drepturilor omului la care nu a aderat încă, și anume Convenția Internațională cu privire la protecția drepturilor tuturor lucrătorilor migranți și membrilor familiilor acestora, Convenția cu privire la drepturile persoanelor cu dizabilități și Convenția Internațională pentru protecția tuturor persoanelor de la răpire forțată.

9. Supravegherea ulterioară și diseminarea

Supravegherea ulterioară

75. Comitetul recomandă ca Statul parte să întreprindă toate măsurile corespunzătoare pentru asigurarea implementării integrale a recomandărilor date, *printre altele*, prin transmiterea acestora Parlamentului, ministerelor relevante și autorităților municipale pentru examinare corespunzătoare și acționare ulterioară.

Diseminarea

76. Comitetul mai recomandă ca cel de-al treilea și al patrulea rapoarte periodice împreună și răspunsurile în scris prezentate de către Statul parte și recomandările aferente (observațiile finale) pe care le-a adoptat să fie accesibile publicului larg, organizațiile societății civile, grupurilor de tineret și copiilor pentru a genera dezbateri și sensibilizare în legătură cu Convenția, implementarea și monitorizarea acesteia.

10. Următorul raport

77. Comitetul invită Statul parte să prezinte cel de-al patrulea și al cincilea raport periodic până în februarie 2015. Acest raport nu trebuie să depășească 120 de pagini (vezi CRC/C/118).

78. De asemenea, Comitetul invită Statul parte să prezinte un document de bază actualizat în conformitate cu cerințele documentului de bază general din „Instrucțiunile armonizate cu privire la raportarea în cadrul tratatelor internaționale în domeniul drepturilor omului, inclusiv instrucțiuni cu privire la documentul de bază general și documente specifice tratatului”, aprobate de către cea de-a cincea întrunire a reprezentanților diferitor comitete din domeniul drepturilor omului din iunie 2006 (HRI/MC/2006/3).